

Mr Slobodan N. Ilijić¹

PRIKAZ ZBORNIKA

USKLAĐIVANJE POSLOVNOG PRAVA SRBIJE S PRAVOM EVROPSKE UNIJE (2018) I USKLAĐIVANJE POSLOVNOG PRAVA SRBIJE S PRAVOM EVROPSKE UNIJE (2019)

Urednik: Prof. dr Vuk Radović

Izdavač: Centar za izdavaštvo i informisanje Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu

Obim: 1157 strana

Predmet ovog prikaza je sadržaj dva zbornika Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. U svakom od ta dva zbornika autori studija, eseja i članaka nastavnici su tog fakulteta. Urednički posao u oba zbornika bio je poveren prof. dr Vuku Radoviću. Vodeći računa o vremenskom redosledu, najpre su prikazane neke od studija, eseja i članaka iz zbornika za 2018. godinu, a zatim iz zbornika za 2019. godinu. Razume se, prikazane su one studije, eseji i članci koji su povezani sa aktuelnim pitanjima iz prava osiguranja ili koji se bave temom iz prava osiguranja.

1. Studije, eseji i članci iz Zbornika za 2018. godinu

1.1. Prenos portfelja osiguranja aktuelna je tema u pravu osiguranja. Regulisan je u dva zakona na bazi pravnog posla, kojim je jedno društvo za osiguranje prodalo zaključene ugovore o osiguranju drugom društvu za osiguranje. U važećim zakonima nisu predviđeni ostali oblici statusnih promena društava za osiguranje kao povod za prenos portfelja osiguranja. U odredbama jednog zakona prenos portfelja osiguranja predviđen je kao čisto upravnopravni institut, a u drugom je povezan s postupcima stečaja i likvidacije. Mora se istaći da su danas ugovorni odnosi osiguranja i zaštita osiguranika u Republici Srbiji razvijeniji u odnosu na vreme kada su doneti navedeni zakoni, tako da se kao aktuelna tema ugovornih odnosa

---

¹ Član Predsedništva Udruženja pravnika Srbije

osiguranja javlja potreba osavremenjavanja regulative prenosa portfelja osiguranja. U zborniku se nalazi jedna studija u kojoj su obrađene statusne promene i zaštita učesnika statusnih promena. Ta studija objektivno se može povezati sa zakonima koji su regulisali prenos portfelja osiguranja. Reč je o studiji **prof. dr Vuka Radovića**, koja je ponela naslov „Prava članova u slučaju statusnih promena sa posebnim osvrtom na neke neusaglašenosti srpskog prava sa pravom EU“. Treba odmah istaći da studija pripada srpskom kompanijskom pravu. U tekstu studije ne govori se o pravu osiguranja, ni o prenosu portfelja osiguranja. Analizirane su četiri statusne promene: pripajanje, spajanje, podela i izdvajanje. Naglašeno je da pored te četiri statusne promene, srpsko kompanijsko pravo ne zabranjuje ostale varijante koje se mogu podvesti pod neku od tih statusnih promena. Predmet studije obuhvatio je zaštitu članova privrednih društava koja učestvuju u postupku statusnih promena, s tim što se upućuje na kompanijskopravnu literaturu o statusnim promenama u kojoj je obrađena zaštita poverilaca i zaštita zaposlenih. Analiza u studiji obuhvata vremenski raspon od donošenje Zakona o preduzeću iz 1996. godine, pa zaključno sa Zakonom o privrednim društvima iz 2011. godine. Značaj ove studije za pravo osiguranja može biti u tome da zakonodavac sagleda prenos portfelja u delatnosti osiguranja iz ugla različitih statusnih promena, te da u jednom zakonu celovito reguliše prenos portfelja u delatnosti osiguranju. Sa stanovišta osiguravača, ova studija je interesantna, jer upućuje na povezivanje različitih statusnih promena s prenosom portfelja u delatnosti osiguranja.

1.2. Novak Vujičić, asistent Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, objavio je u Zborniku članak pod naslovom „Usklađivanje pravila o kolektivnom ostvarivanju autorskog prava i srodnih prava u Republici Srbiji sa pravom Evropske unije: bar tri sporne tačke“. Članak pripada pravu intelektualne svojine. U njemu se istražuje u kojoj je meri Zakon o autorskom i srodnim pravima, odnosno Nacrt novele tog zakona iz 2016. godine usklađen sa Direktivom o kolektivnom upravljanju autorskim pravom i srodnim pravima i multiteritorijalnom licenciranju prava na muzičkim delima za onlajn upotrebu na unutrašnjem tržištu iz 2014. godine. Autor istražuje tri pitanja. Prvo pitanje razmatra monopole organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog prava i srodnih prava u oblastima njihovih specijalizacija, koje su garantovane Zakonom o autorskom pravu i srodnim pravima. Drugo pitanje odnosi se na pravila Zakona o autorskom i srodnim pravima, koja su obavezivala nosioce prava da ustupaju organizacijama za kolektivno ostvarivanje ovlašćenja za sva svoja autorska prava, odnosno predmete srodnih prava. Treće pitanje ima u vidu oslobođenja znanstvenih radnji od obaveze plaćanja naknade za javno saopštavanje muzičkih dela, interpretacija i fonograma. U toku analize navedena tri pitanja, konstatovano je da Nacrt zakona o izmenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima iz 2016. ne nudi usklađenost sa pravom EU, konkretno sa navedenom direktivom iz 2014. godine. Akcenti autora članka su da iz Zakona o autorskom i srodnim pravima

(Službeni glasnik RS, br. 104/2009, 99/2011, 119/2012 i 29/2016-odluka US) proizlazi da je organizacija za kolektivno ostvarivanje autorskog prava i srodnih prava pravno lice neprofitnog karaktera i da tom pravnom licu Zavod za intelektualnu svojinu, kao nadležni organ, izdaje dozvolu za rad. Takođe, autor je podvukao da je svaka organizacija specijalizovana za ostvarivanje određenih ovlašćenja (npr. ovlašćenje za emitovanje) povodom određenih predmeta (npr. muzička dela) za teritoriju Republike Srbije. Navedena direktiva iz 2014. godine, čiju usklađenost sa novelom važećeg zakona autor istražuje u članku, interesantna je i sa stanovišta prava osiguranja. Pre donošenja navedene direktive iz 2014. godine vođena je velika javna diskusija u EU. Kao što je uobičajeno, u diskusiji je učestvovao vodeći lobista osiguravača i reosiguravača u EU, odnosno Udruženje evropskih osiguravača i reosiguravača (CEA). U okviru tog udruženja lomila su se koplja oko pitanja: da li navedenom direktivom treba uvesti obavezno osiguranje ili je dovoljno da se dobrovoljno osiguravaju licencirana pravna lica, koja kolektivno upravljaju autorskim pravom i srodnim pravima.

1.3. Već duže vreme Evropska komisija, kao organ EU, sugerisala je potrebu ujednačavanja uslova prodaje osiguranja putem različitih kanala. Ta sugestija imala je dugu istoriju, potiče iz 70-ih godina XX veka. Donete su dve generacije direktiva (1976. i 2002), a novine u trećoj direktivi predmet su članka **prof. dr Nataše Petrović Tomić** pod naslovom „Direktiva o distribuciji osiguranja i personalizovanje savetovanja potrošača – sa osvrtom na koncept procene adekvatnosti“. Reč je o Direktivi o distribuciji br. 2016/97 od 20. januara 2016. godine, čiji je rok za primenu u nacionalnim zakonodavstvima članica EU bio 1. oktobar 2018. godine, naglašeno je u članku. Navedeno je da se prva novina te direktive sastoji u primeni na sve kanale prodaje, a druga da joj je bio cilj da uspostavi isti nivo zaštite potrošača, odnosno osiguranika, ugovarača osiguranja i korisnika osiguranja. Podvučeno je da je navedena direktiva doneta na pravcu borbe protiv nepoštene prodaje osiguranja. Ta direktiva je od svih distributera osiguranja, naglasila je autorka, zahtevala da postupaju pošteno, korektno i profesionalno u skladu s najboljim interesom osiguranika, ugovarača osiguranja i korisnika osiguranja, što je prikazano kao karakteristična novina direktive. Pre zaključenja ugovora o osiguranju, navedeno je u članku, zaposleni kod osiguravača, posrednik ili zastupnik dužni su da uoče potrebe i zahteve osiguranika ili ugovarača osiguranja, a zatim da na razumljiv način izlože objektivno sve komponente konkretnog ugovora o osiguranju kako bi osiguranik ili ugovarač osiguranja mogao doneti informisanu odluku. Svaki od ponuđenih ugovora o osiguranju treba da bude u skladu s potrebama i zahtevima osiguranika ili ugovarača osiguranja, naglašeno je u autorkinom izlaganju. U slučaju da osiguranik ili ugovarač osiguranja traže savet, zaposleni kod osiguravača, posrednik i zastupnik dužni su da osiguraniku ili ugovaraču osiguranja pruže personalizovano objašnjenje, istaknuto je u članku. Obrazloženo je da se tim personalizovanim objašnjenjem najbolje ispunjavaju potrebe i zahtevi osiguranika i ugovarača osiguranja. Inače, pri davanju

saveta ili savetovanja, precizirano je u članku, ključno je da zaposleni kod osiguravača, posrednik i zastupnik shvate povod (za zaključenje vrste ugovora o osiguranju) kod osiguranika ili ugovarača osiguranja, s tim što je povod povezan s ličnom situacijom osiguranika ili ugovarača osiguranja, te je i ovo uzeto kao jedna od karakteristika navedene direktive. U svakom slučaju, od zaposlenog kod osiguravača, posrednika i zastupnika traži se da što je ugovor o osiguranju složeniji, to objašnjenje mora da bude adekvatnije potrebi i zahtevu osiguranika ili ugovarača osiguranja. U zaključku članka dominiraju dve ocene autora: da je direktiva transformisala dosadašnji sistem posredovanja, ali ostaje da se vidi u kom roku, i na koji će se način srpsko pravo osiguranja suočiti s ovom transformacijom.

2. Studije, eseji i članci iz Zbornika za 2019. godinu

2.1. Prof. dr Marko Đurđević za esej je odabrao aktuelnu temu o Prednacrtu Građanskog zakonika Republike Srbije iz 2015 godine. Odabir aktuelne teme upotpunjen je podnaslovom koji glasi: „Osvrt na predloge nekih pravila o dejstvima ugovora“. Na ugovor o osiguranju u Prednacrtu Građanskog zakonika republike Srbije (dalje u tekstu: Prednacrt) asocirao je podnaslov. Istine radi, u tekstu eseja ne pominje se ugovor o osiguranju, ali sve ono što je izloženo u trećem poglavlju proteže se i na ugovor o osiguranju u Prednacrtu. Struktura eseja sastoji se iz tri poglavlja i zaključka, pri čemu je treće poglavlje najrazuđenije. **2.1.1.** Prvo poglavlje je nazvano – O dejstvima ugovora uopšte. Autor je objasnio da se pod dejstvima ugovora podrazumevaju posledice ugovora u značenju ugovornog odnosa, stvorenog ugovorom kao pravnim aktom ili pravnim poslom. Prelaskom iz teorijskih voda na teren Prednacrtu, precizirano je da su odlukom Vlade RS iz 2006. godine imenovani članovi Komisije za izradu Građanskog zakonika RS (dalje u tekstu: Komisija) i da je Komisiji postavljen zadatak da za godinu dana pripremi tekst Građanskog zakonika. Obrazlažući tu odluku, Vlada RS je navela da bi Komisija trebalo da obuhvati analizu postojećih zakonskih rešenja, njihovo osavremenjivanje i dogradnju, a naročito njihovo usklađivanje, kako međusobno, tako i sa savremenim tekovinama civilizacije, prava, pravne prakse i pravne teorije, opšte i naše. Autor eseja je naglasio šta nije trebalo Komisija da radi. U tom pogledu iz Obrazloženja odluke Vlade RS navedeno je da Komisija ne treba da se svode samo na prostu recepciju postojećih posebnih zakona u ovoj oblasti i njihovo tehničko uobličavanje u smislu Kodeksa. Autor je podvukao da je Komisija odlučila da još uzme u obzir rešenja ratifikovanih međunarodnih konvencija, drugih „međunarodnih standarda“, pogotovo onih formulisanih u pravu EU, dostignuća pravne nauke i postignuća savremenog razvitka uporednog prava. **2.1.2.** Drugo poglavlje je ponelo naslov „Usklađivanje kao metod i njegove granice“. Izraz „usklađivanje“ pomenut je u obrazloženju odluke Vlade RS. Istražujući učinak Komisije po pitanju usklađivanja, autor je ukazao da je Komisija shvatila usklađivanje

kao način da se pronađu pravna rešenja za otvorena pitanja koje je uočila u primeni postojećeg prava. Konstatovano je da je Komisija granice metoda usklađivanja nalazila u primeni prava i u jasnim i preciznim pravnim normama budućeg Građanskog zakonika RS. **2.1.3.** Treće poglavlje eseja naslovljeno je kao „Otvorena pitanja uređenja dejstava ugovora i rezultati usklađivanja“. Listu otvorenih pitanja uređenja dejstava ugovora u Prednacrtnu autor je sveo na pet pitanja. Na listi otvorenih pitanja uređenja dejstava ugovora nalaze se: (1) nedostatak norme koja formuliše obaveznost ugovora; (2) nepotpunost pravila o prigovoru neispunjenja ugovora; (3) raskidanje ugovora zbog neispunjenja; (4) raskidanje ili izmena ugovora zbog promenjenih okolnosti; (5) simulacija. Svako od ovih pet pitanja autor je posebno istražio u tekstu eseja sa stanovišta uređenosti njihovih pravila u Prednacrtnu i pravnoj praksi. **2.1.4.** U zaključku se pošlo od ocene da Komisija nije imala ambiciju da izradi nove pravne norme i da stvori originalno delo, kodifikaciju. Ta težnja nije bila ostvariva u jednogodišnjem zadatom roku. Procenjeno je u zaključku da je u pogledu pravila koja uređuju dejstva ugovora, Komisija sledila srednji put između preuređenja i pravno-tehničkog sastavljanja zbornika propisa. Pri kraju zaključka ocenjeno je da je zadatak Komisije upućivao na usklađivanje pravila o dejstvu ugovora sa savremenim rešenjima iz uporednog prava, ali da to nije dovelo do očekivanog ishoda.

2.2. Članak **prof. dr Nataše Petrović Tomić** „Podela na svotna i odštetna osiguranja“ ima podnaslov „Pravo osiguranja na prekretnici“. Već izvesno vreme autorka se zalaže za hitno donošenje zakona o ugovoru o osiguranju,² pa je i ovom prilikom zaključak članka počeo tim stavom. Da bi se podstakao razvoj osiguranja, potrebno je zakonom regulisati ugovorno pravo osiguranja u pogledu osiguranja lica na taj način što bi trebalo uvesti podelu koja polazi od kriterijuma prestacije osiguravača. Ključno je da zakonodavstvo prestane da bude smetnja ugovaranju odštetnog karaktera prestacije osiguravača kod osiguranja lica, navedeno je u zaključku članka. U nastavku autorka je izložila da nisu sva osiguranja lica uvek i isključivo svotna. Navela je da takav karakter ima samo životno osiguranje, a ostala dva tipa osiguranja lica imaju mešovito (hibridno) karakter. Osiguranje od posledica nezgode i dobrovoljno zdravstveno osiguranje pokrivaju i čisto imovinske rizike, kao što su troškovi lečenja, zbog čega se u tom delu prestacije u uporednom pravu primenjuje režim koji važi za odštetna osiguranja, podseća se u članku. Težište izlaganja je na osiguranju lica, tačnije na osiguranju od posledica nezgode i na dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju. Manje je reči u članku o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju, pa autorka upućuje čitaoca na svoj raniji rad o dobrovoljnom zdravstvenom osiguranju.³ Dalje, podvučeno

² Prof. dr Nataša Petrović Tomić: „O potrebi unapređenja srpskog regulatornog okvira osiguranja usvajanjem zakona o ugovoru o osiguranju“, *Tokovi osiguranja* br. 2/2018, 7-18.

³ Prof. dr Nataša Petrović Tomić: „O pravnoj prirodi dobrovoljnog zdravstvenog osiguranja, povodom Predloga zakona o zdravstvenom osiguranju“, *Zbornik XXIV Budvanski pravnički dani (ur. prof. dr Miodrag Orlić)*, 2019, 487-506.

je da će usvajanjem podele prema vrsti prestacije osiguravača biti propisani uslovi da se reši pitanje kumulacije prava kod osiguranja lica. Precizirano je u članku da je u ovom trenutku pitanje kumulacije uređeno na zadovoljavajući način samo kod osiguranja života. U osiguranju od posledica nezgode sudska praksa pokušavala je da se izbori s nejasno formulisanim izuzetkom od pravila da je kumulacija načelno dozvoljena i u ovoj vrsti osiguranja. U nastavku članka navedeno je da zakonodavac nije precizirao u kom slučaju se to osiguranje smatra zaključenim kao osiguranje od odgovornosti, pa je na sudskoj praksi bilo da od slučaja do slučaja utvrđuje da li osiguranje od posledice nezgode može da se kvalifikuje kao osiguranje od odgovornosti. Takvo rezonovanje autorka je zaokružila ocenom da je to težak zadatak kome mnogi sudovi nisu dorasli. Privodeći članak kraju, autorka je iznela konstataciju da je osiguranje lica bilo slabije zastupljeno, a pogotovo osiguranje od posledica nezgode i dobrovoljno zdravstveno osiguranje. Tu konstataciju povezuje sa kontroverzama koje prate realizaciju prava iz tih osiguranja. Završna rečenica članka glasi: imajući u vidu korisnost navedenih tipova pokrića, kao samostalnih usluga ili kao dopunskih uz životno osiguranje, izmene regulatornog okvira su hitno potrebne.

2.3. Prof. dr Mirjana Radović napisala je rad na temu „Obavezni elementi ugovora kao rezultat specifičnog načina implementacije prava Evropske unije u pravo Srbije“. Izlaganje o „obaveznim elementima ugovora“ obuhvatilo je uvod i zaključak, ali su sa pet odeljaka ti elementi potpuno rasvetljeni. Pošlo se od tradicionalne teorijske podele ugovornog prava u Republici Srbiji, koja prihvata sledeće elemente: (1) bitne elemente; (2) prirodne elemente; (3) sporedne elemente. Pozitivni zakoni u RS, u vreme u kome je ovaj rad bio završen, sadržali su zakonsku sintagmu „obavezni elementi ugovora“. Na listi tih pozitivnih zakona nalazio se pre svega Zakon o zaštiti korisnika finansijskih usluga iz 2011. godine, sa znatnim brojem „obaveznih elemenata ugovora“ u ugovorima o kreditu, o lizingu, o kreditnoj kartici i u ugovoru o novčanom depozitu. Zatim, u tekstu ovog članka bilo je reči o Zakonu o platnim uslugama iz 2014. godine sa određenim brojem „obaveznih elemenata ugovora“ za ugovor o kreditnim karticama i okvirni ugovor o platnim uslugama. Dalje, analiza je uključila Zakon o elektronskim komunikacijama iz 2010. godine sa odgovarajućim brojem „obaveznih elemenata ugovora“ kod ugovora koji se zaključuje između operatera i korisnika javno dostupne elektronske komunikacione usluge. Najzad, u članku se pominje i Zakon o zaštiti potrošača iz 2014. godine sa brojnim „obaveznim elementima ugovora“ kod ugovora o turističkom putovanju. Predmet zakonske sintagme „obavezni elementi ugovora“ odnosio se na zakonsko nabranje pitanja i podataka, koje je određeni tip ugovora morao da sadrži. Po autorkinom mišljenju, „obavezni elementi ugovora“ u odnosu na bitne elemente ugovora predstavljaju širi pojam, koji obuhvata različite sastojke ugovora, od bitnih, preko prirodnih do sporednih, pa i obaveznih u pravom smislu te reči. Po svojoj prirodi „obavezni elementi ugovora“ predstavljaju informisanje u trenutku zaključenja odnosnog ugovora.

U članku je istaknuta razlika između „obaveznih elemenata ugovora“ i predugovornog informisanja, ali i sličnosti među njima. Podvučeno je da „obavezni elementi ugovora“ u navedenim zakonima predstavljaju imperativnim pravilima uređenu obavezu privrednog subjekta kao nosioca karakteristične prestacije da drugu ugovornu stranu obavesti o određenim informacijama, i to tako što će te informacije obuhvatiti u tekstu zaključenog ugovora. Precizirano je u članku da pravo EU ne predviđa sankciju za povredu „obaveznih elemenata ugovora“, dok su u srpskom pravu predviđene sankcije. Administrativne novčane kazne propisane su samo za „obavezne elemente ugovora“ u Zakonu o zaštiti korisnika finansijskih usluga i Zakonu o platnim uslugama. Za ostale navedene zakone u ovom članku bila je predviđena prekršajna odgovornost pred prekršajnim sudovima. U zaključku se ukazuje da „obavezni elementi“ različitih ugovora, navedenih u ovom članku, služe uređenju obaveze jedne strane, odnosno privrednog subjekta kao nosioca karakteristične prestacije iz tog ugovora, da o određenim podacima informiše drugu ugovornu stranu kroz njihovo uključivanje u tekst ugovora. Zakonsku sintagmu „obavezni elementi ugovora“, koju koristi terminologija prava EU, treba u srpskom zakonodavstvu pravilno označiti sintagmom „informacije u trenutku zaključenja ugovora“. Sa stanovišta prava osiguranja, interesantno je da je Narodna banka Srbije, kao organ za nadzor u delatnosti osiguranja, bila predlagač Zakona o zaštiti korisnika finansijskih usluga i Zakona o platnim uslugama. U tim zakonima propisana je tzv. administrativna novčana kazna, koju naplaćuje Narodna banka Srbije u korist svojih prihoda.